

परिशिष्ट २

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२. दिनांक : २० एप्रिल २०००

अधिसूचना

जन्म आणि मृत्यु नोंदणी अधिनियम, १९६९

क्रमांक जमूनो. १०९९/८९६/प्र.क्र.१७३/कु.क.३ जन्म आणि मृत्यु नोंदणी अधिनियम, १९६९ (१९६९ चा १८) च्या कलम ३० द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा आणि याबाबतीत त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन, केंद्र शासनाची मान्यता घेऊन याद्वारे महाराष्ट्र जन्म आणि मृत्यु नोंदणी नियम, १९७६ चे नियम रद्द करून खालील नियम तयार करित आहे ते म्हणजे :

१. संक्षिप्त नाव व विस्तार :

१) या नियमास महाराष्ट्र जन्म आणि मृत्यु नोंदणी नियम, २००० असे म्हणण्यात येईल.

२) हे नियम संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यात लागू करण्यात येतील.

३) हे नियम दिनांक १/४/२००० पासून महाराष्ट्र शासनाच्या राजपत्रातील अधिसूचनेनुसार लागू करण्यात येतील.

४) हे नियम महाराष्ट्र जन्म आणि मृत्यु नोंदणी नियम, १९७६ व त्यानंतर त्या संबंधात वेळोवेळी अधिसूचित करण्यात आलेल्या सुधारणांची जागा घेतील.

२. व्याख्या : या नियमामध्ये संदर्भानुसार अन्यथा आवश्यक असेल तर

अ) 'अधिनियम' म्हणजे जन्म आणि मृत्यु नोंदणी अधिनियम, १९६९ असा आहे.

ब) 'नमुना' म्हणजे या नियमांना सोबत जोडलेले नमुने असा आहे आणि

क) - 'कलम' म्हणजे अधिनियमाचे कलम असा आहे.

३. कलम २ (१) (ग) गरोदरपणाचा कालावधी :

कलम २ चे पोटकलम (१) च्या खंड (ग) च्या प्रयोजनाखाली गरोदरपणाचा कालावधी हा अष्टावीस आठवड्यांचा असेल.

४. कलम ४ (४) खाली सादर करावयाचा अहवाल -

कलम ४ च्या पोटकलम (४) नुसार अहवाल या नियमांच्या सोबत जोडलेल्या नमुन्यात तयार करण्यात येईल आणि तो कलम १९ च्या पोटकलम (२) मध्ये निर्देशित केलेल्या सांख्यिकी अहवालासोबत, तो अहवाल ज्या वर्षाशी संबंधित आहे, त्या वर्षानंतरच्या वर्षाच्या ३१ जुलै पर्यंत मुख्य निबंधक, जन्म व मृत्यु याच्याकडून राज्य शासनास सादर करण्यात येईल.

५. कलम ८ व ९ जन्म व मृत्यूची माहिती देण्यासाठी नमुने इ. -

१) निबंधकास जन्म आणि मृत्यूची नोंदणी करण्यासाठी कलम ८ अथवा यथास्थिती कलम ९ अनुसार आवश्यक असलेली माहिती, जिवंत जन्म, मृत्यू आणि मृत जन्म (उपजत मृत्यु) यांच्या नोंदणीसाठी अनुक्रमे नमुना क्र. १, २ आणि ३ या माहिती नमुन्यामध्ये लेखी देण्यात येईल. (यापुढे या सर्वांना माहिती देण्याचे नमुने असे संबोधण्यात येईल.) आणि जर ही माहिती मौखिक स्वरूपात दिली असेल तर निबंधक संबंधित नमुन्यात समर्पक रकान्यामध्ये निरनिराळा तपशील नमूद करून, माहिती देणाऱ्याची सही / अंगठा घेईल.

२) माहिती नमुन्यांपैकी कायदेशीर माहिती असणाऱ्या भागाला 'कायदेशीर भाग' आणि सांख्यिकी माहिती असणाऱ्या भागाला 'सांख्यिकी भाग' असे म्हणण्यात येईल.

३) पोट कलम (१) मध्ये निर्देशित केल्याप्रमाणे द्यावयाची माहिती, जिवंत जन्म, मृत्यु व मृतजन्म (उपजत मृत्यु) संबंधी घटना घडल्याच्या दिनांकापासून २१ दिवसांच्या आत देण्यात येईल.

६. वाहनातील जन्म अथवा मृत्यु -

१) चालत्या वाहनात जन्म अथवा मृत्यु झाल्यास, त्याबाबत कलम ८ च्या पोट कलम (१) अनुसार त्या वाहनाचा प्रभारी चालक पुढील प्रथम थांब्याच्या ठिकाणी माहिती देईल अथवा देण्याची व्यवस्था करील.

स्पष्टीकरण : या नियमाच्या प्रयोजनासाठी 'वाहन' या शब्दाचा जमीन, आकाश अथवा पाणी यावरून चालणारे कोणतेही वाहन असा अर्थ अभिप्रेत आहे, आणि त्यामध्ये कोणतेही वाहन उदा. विमान, जहाज, आगगाडी, मोटरगाडी, मोटर-सायकल, गाडी, टांगा आणि रिक्शा इत्यादींचा समावेश आहे.

२) ज्या बाबतीत तपास केला आहे पण कलम ८ च्या पोट कलम (१) च्या खंड (अ) ते (इ) मध्ये न येणाऱ्या मृत्यू बाबत कलम ८ च्या पोट कलम (१) अनुसार घावयाची माहिती तपास करणारा अधिकारी देईल अथवा देण्याची व्यवस्था करील.

७. कलम १० (३) नुसार प्रमाणपत्राचा नमुना -

मृत्यूच्या कारणासाठी प्रमाणपत्र कलम १० खाली पोटकलम (३) अनुसार यथास्थिती नमुना क्रमांक ४ अथवा ४ अ मध्ये देण्यात येईल आणि निबंधक, मृत्यूच्या नोंदवहीमध्ये आवश्यक माहिती भरल्यानंतर अशी सर्व प्रमाणपत्रे उपमुख्य निबंधक जन्म मृत्यु, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना नमुन्यात भरलेली माहिती ज्या महिन्यातील आहे त्या महिन्यानंतरच्या महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत पाठवील.

८. कलम १२ खाली नोंदणीवहीतील नोंदीचा घावयाचा उतारा -

१) कलम १२ अनुसार, जन्म आणि मृत्यु नोंदवहीमधील तपशीलाचा उतारा, माहिती देणाऱ्या व्यक्तीस यथास्थिती नमुना क्रमांक ५ अथवा नमुना क्रमांक ६ मध्ये देण्यात येईल.

२) कलम ८ च्या पोट कलम (१) मधील खंड (अ) मध्ये निर्देश केल्याप्रमाणे, घरी घडलेल्या जन्म आणि मृत्यूच्या ज्या घटना, निबंधक, जन्म व मृत्यु यांना थेट कळविल्या आहेत, असा घर प्रमुख अथवा कुटुंब प्रमुख किंवा यथास्थिती त्याच्या अनुपस्थितीत घरी उपस्थित असलेला जवळचा नातेवाईक इतिवृत्त कळविल्यापासून ३० दिवसांच्या आत जन्म अथवा मृत्यु संबंधीचा उतारा निबंधक, जन्म व मृत्यु यांच्याकडून प्राप्त करील.

३) कलम ८ च्या पोट कलम (१) मधील खंड (अ) मध्ये निर्देश केल्याप्रमाणे घरी घडलेल्या आणि उक्त कलमाच्या पोट कलम (२) अनुसार राज्य शासनाने विनिर्दिष्ट केलेल्या व्यक्तीकडून कळविलेल्या जन्म आणि मृत्यु घटनांच्या बाबतीत, अशी विनिर्दिष्ट व्यक्ती, निबंधक, जन्म व मृत्यु यांच्याकडून प्राप्त झालेले उतारे, संबंधित घर प्रमुखास अगर यथास्थिती, कुटुंब प्रमुखास अथवा त्याच्या अनुपस्थितीत घरात उपस्थित असलेल्या जवळच्या नातेवाईकाकडे ते, निबंधकाकडून प्राप्त झाल्याच्या दिवसापासून तीस दिवसांच्या आत, पाठवतील.

४) कलम ८ च्या पोट कलम (१) च्या खंड (ब) ते (इ) मध्ये निर्देशित केल्याप्रमाणे, संस्थांमध्ये घडलेल्या जन्म आणि मृत्यूच्या संबंधातील उतारा, नवजात बालकाचा अथवा मृताचा जवळचा नातेवाईक, संबंधित अधिकाऱ्याकडून अथवा संस्थांच्या प्रभारी अधिकाऱ्याकडून जन्म अथवा मृत्यु घटना घडल्यापासून तीस दिवसांच्या आत प्राप्त करून घेईल.

५) पोट कलम (२) ते (४) मध्ये निर्देश केलेल्या संबंधित व्यक्तीने, जर जन्म अथवा मृत्युसंबंधीचा उतारा, त्यामध्ये विहित केलेल्या मुदतीत घेतला नाही तर, निबंधक अथवा पोट कलम (४) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेले अधिकारी अथवा संबंधित संस्थांच्या प्रभारी व्यक्ती, सदर उतारे संबंधित कुटुंबास टपालाने पूर्वोक्त मुदत संपल्यानंतर पंधरा दिवसांच्या आत पाठवतील.

९. विलंबित नोंदणीसाठी प्राधिकारी व त्यासाठी द्यावी लागणारी विलंब फी -

(१) कोणत्याही जन्माची अथवा मृत्यूची माहिती, नियम ५ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीनंतर परंतु जन्म अथवा मृत्यूच्या घटनेनंतर तीस दिवसांच्या आत निबंधकास दिली गेली असेल तर दोन रुपये विलंब फी भरल्यानंतर नोंदणी करण्यात येईल.

(२) कोणत्याही जन्म अथवा मृत्यूची माहिती, निबंधकास ही घटना घडल्यापासून तीस दिवसानंतर परंतु एक वर्षाच्या आत दिली गेली असेल तर यासाठी ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी यांच्या लेखी परवानगीने आणि पाच रुपये विलंब फी भरल्यानंतरच नोंदणी करण्यात येईल.

(३) जर एखादी जन्म अथवा मृत्यूची घटना, घडल्यापासून एक वर्षाच्या आत नोंदणी झाली नसेल, तर त्या कार्यक्षेत्रातील कार्यकारी दंडाधिकारी यांच्या आदेशाने व रुपये दहा विलंब फी भरल्यानंतरच नोंदणी करण्यात येईल.

१०. कलम १४ च्या प्रयोजनासाठी कालावधी -

(१) जेव्हा कोणत्याही मुलाच्या जन्माची नावाशिवाय नोंदणी करण्यात आली असेल तेव्हा अशा मुलाचे आई-वडिल किंवा पालनकर्ता मुलाच्या नावासंबंधी माहिती तोंडी अथवा लेखी स्वरूपात निबंधकास मुलाच्या जन्म नोंदणीच्या दिनांकापासून बारा महिन्यांच्या आत देतील, जर अशी माहिती बारा महिन्यांनंतर परंतु पंधरा वर्षांच्या आत दिली तर -

१.१) जर त्यांची नोंदणी, जन्म आणि मृत्यु नोंदणी नियम, (दुरुस्ती १९८५) च्या प्रारंभाच्या दिनांकापूर्वी केली असेल तर, त्या दिनांकापासून अथवा

१.२) जर त्यांची नोंदणी, जन्म आणि मृत्यु नोंदणी नियम, (दुरुस्ती १९८५) च्या प्रारंभाच्या दिनांकानंतर असेल तर, अशा नोंदणी केलेल्या दिनांकापासूनच्या पूर्वोक्त बारा महिन्यांच्या कालावधीनंतर पण पंधरा वर्षांच्या कालावधीत केली असेल तर मान्य करण्यात येईल. कलम २३, पोट कलम (४) च्या अधीन राहून, निबंधक -

अ) जर नोंदवह्या त्याच्या ताब्यात असतील तर रुपये पाच विलंब फी घेऊन ताबडतोब नोंदवहीत संबंधित रकान्यात नावाची नोंद घेईल.

ब) जर नोंदवह्या त्याच्या ताब्यात नसतील तर आणि ही माहिती तोंडी दिली असल्यास, आवश्यक असलेले तपशील देऊन अहवाल तयार करतील आणि माहिती लेखी स्वरूपात दिली असल्यास, ती राज्य शासनाने विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिकाऱ्याकडे गट विकास अधिकारी ग्रामीण भागासाठी तसेच शहरी भागासाठी मुख्याधिकारी / आरोग्य अधिकारी / कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / कार्यकारी अधिकारी हे रुपये पाच विलंब फी घेऊन आवश्यक असलेली नोंद घेण्यासाठी पाठवील.

(२) मुलाचे आई-वडील किंवा यथास्थिती पालनकर्ता, त्याला कलम १७ अनुसार देण्यात आलेल्या प्रमाणित उतान्याची अथवा कलम १२ खालील प्रतही निबंधकाला सादर करील आणि अशा रितीने सादर करण्यात आल्यानंतर निबंधक मुलाच्या नावासंबंधीचे आवश्यक पृष्ठांकन किंवा पोट नियम (१) च्या खंड (ब) मध्ये घालून दिलेल्या पद्धती अनुसार कार्यवाही करील. हे करण्यापूर्वी ग्रामीण भागातील निबंधक संबंधित कार्यक्षेत्रासाठी गट विकास अधिकारी याची परवानगी घेईल.

११. कलम १५ नुसार जन्म आणि मृत्यु संबंधीच्या नोंदवह्यामधील नोंदीमध्ये दुरुस्ती करणे अथवा नोंदी रद्द करणे -

१) जर निबंधकास अशी माहिती देण्यात आली की, नोंदवहीमध्ये काही लेखन प्रमाद अथवा औपचारिक चूक झालेली आहे, अथवा जर अशा काही चुका आढळून आल्या आणि नोंदवह्या त्याच्या ताब्यात असतील तर निबंधक अशा विषयामध्ये चौकशी करील आणि जर त्याचे समाधान झाले असेल तर अशा चुका कलम १५ मधील तरतुदीनुसार (दुरुस्ती अथवा रद्द करून) दुरुस्ती करेल आणि अशा दुरुस्तीसह उतारा, ज्यामध्ये असे दाखविले जाईल की त्रुटी काय होत्या आणि त्या कशा दुरुस्त केल्या गेल्या आहेत ते, उपमुख्य निबंधक जन्म मृत्यु, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना पाठवील.

२) पोट नियम (१) मध्ये विनिर्दिष्ट प्रकरणामध्ये, जर नोंदवह्या निबंधकाच्या ताब्यात नसतील तर तो ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी यांना कळवील आणि संबंधित नोंदवही मागवील आणि या विषयामध्ये चौकशी केल्यानंतर जर त्याची खात्री झाली तर अशा चुकीची आवश्यकतेप्रमाणे दुरुस्ती करील.

३) पोट नियम (२) मध्ये उल्लेखिलेली कोणतीही दुरुस्ती केल्यानंतर ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी निबंधकाकडून नोंदवही मिळाल्यानंतर प्रति स्वाक्षरी करील.

४) जन्म आणि मृत्यूच्या नोंदवहीतील एखादी नोंद सारत: चुकीची आहे, असे जर एखादी व्यक्ती खात्रीने सांगत असेल तर निबंधक, त्या चुकीचे स्वरूप आणि या प्रकरणाबद्दलची सत्यस्थितीची माहिती असलेल्या दोन विश्वसनीय व्यक्तींनी दिलेली प्रकरणाची सत्यस्थिती मांडणारे प्रतिज्ञापन त्या व्यक्तीने सादर केल्यानंतर कलम १५ खाली विहित केलेल्या पद्धतीचा अवलंब करून नोंदीची दुरुस्ती करील.

५) पोट कलम (१) आणि पोट कलम (४) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरीही निबंधक, त्यामध्ये निर्दिष्ट केलेल्या प्रकाराची कोणतीही दुरुस्ती, त्याच्या आवश्यक तपशीलासहित उपमुख्य निबंधक जन्म व मृत्यु, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना कळवील.

६) जर निबंधकाने, जन्म आणि मृत्यूच्या नोंदवहीतील एखादी नोंद कपटाने अथवा अयोग्य रितीने केली गेली आहे असे समाधानकारक रित्या शाबीत केले असेल, तर तो, मुख्य निबंधकाने यासंबंधात सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाद्वारे कलम २५ खाली ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी आवश्यक तपशीलासहित एक अहवाल सादर करील आणि त्याचे म्हणणे ऐकून घेतल्यानंतर या विषयामध्ये आवश्यक ती कारवाई करील.

७) या नियमाखाली दुरुस्त अथवा रद्द करण्यात आलेल्या प्रत्येक नोंदीची माहिती कलम ८ अथवा कलम ९ अनुसार, माहिती देणाऱ्या व्यक्तीस त्याच्या घरच्या कायम पत्त्यावर पाठविण्यात येईल.

१२. कलम १६ खालील नोंदवहीचे नमुने -

कलम १६. खाली निबंधकाने ठेवावयाची जिवंत जन्म, मृत्यु व मृत जन्माची (उपजत मृत्यु) नोंद नमुना क्रमांक १, २ व ३ या नमुन्यामध्ये असेल व त्यातील कायदेशीर भाग हा अनुक्रमे जिवंत जन्म, मृत्यु व मृत जन्म (उपजत मृत्यु) नोंदवही नमुना क्र. ७, ८ व ९ म्हणून संबोधण्यात येईल.

१३. कलम १७ खाली देय फी आणि डाक खर्च -

१) कलम १७ खाली करण्यात येणारा शोध अथवा द्यावयाचा उतारा अथवा अनुपलब्धता दाखला यासाठी देय फी खालीलप्रमाणे असेल -

	रुपये
(अ) ज्यासाठी शोध करण्यात आला आहे, त्या पहिल्या वर्षातील एका नोंदणीच्या शोधासाठी	२.००
(ब) तपासणी चालू ठेवलेल्या प्रत्येक अधिक वर्षासाठी	२.००
(क) प्रत्येक जन्म अथवा मृत्यूसंबंधी उतारा मंजूर करण्यासाठी	५.००
(ड) जन्म किंवा मृत्युची नोंद / नोंदवही उपलब्ध नसल्यास तसा अनुपलब्धता दाखला देण्यासाठी	२.००

२) जन्म आणि मृत्यूच्या संबंधीचा असा कोणताही उतारा निबंधक अथवा ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी नमुना क्र. ५ अथवा यथास्थिती नमुना क्र. ६ मध्ये देईल आणि भारतीय साक्षीपुरावा अधिनियम, १९७२ (१९७२ चा १) च्या कलम ७६ मध्ये नमूद केलेल्या पद्धतीने प्रमाणित करील.

३) जन्म किंवा मृत्यूच्या एखाद्या विशिष्ट घटनेची नोंद न झाल्याचे आढळल्यास अथवा एखाद्या विशिष्ट वर्षाची जन्म किंवा मृत्यूची नोंदवही उपलब्ध नसल्यास निबंधक यथास्थिती नमुना क्र. १० (अ) किंवा १० (ब) मध्ये अनुपलब्धता दाखला देईल.

४) असा कोणताही उतारा अथवा अनुपलब्धता दाखला, तो मागवणाऱ्या व्यक्तीस देता येईल अथवा यासाठी डाक खर्चाची देय रक्कम त्याने दिल्यानंतर डाकेने पाठविता येईल.

१४. कलम १९ (१) अनुसार नियतकालिक विवरणांचे नमुने व कालावधी -

१) प्रत्येक निबंधक त्याच्या नोंदणीची प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतर संबंधित महिन्याचे सर्व प्रकारचे सांख्यिकी स्वरुपातील अहवाल मासिक गोषवाच्यासह जन्माचा, मृत्यूचा, मृत जन्माचा (उपलत मृत्यु) नमुना क्र. अनुक्रमे ११, १२ व १३ मध्ये ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी पुढील महिन्याच्या पाच तारखेच्या आत पाठवील.

२) ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी जन्म आणि मृत्यूच्या नोंदवहीमध्ये केल्या गेलेल्या नोंदीच्या प्राप्त झालेल्या अशा सर्व नोंदीचा सांख्यिकी भाग उशिरात उशिरा त्या महिन्याच्या दहा तारखेपर्यंत उपमुख्य निबंधक जन्म व मृत्यु, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्याकडे पाठवील.

१५. कलम १९ (२) खालील सांख्यिकी अहवाल -

कलम १९ च्या पोट कलम (२) खालील सांख्यिकी अहवाल पुढे जोडलेल्या विहित नमुन्यात असेल. त्यांचे प्रत्येक वर्षासाठीचे संकलन संबंधित वर्षाच्या पुढील वर्षाच्या ३१ जुलैपूर्वी करण्यात येईल. त्यांचे प्रकाशन, त्यानंतर शक्य आहे तेवढ्या लवकर परंतु कोणत्याही परिस्थितीत वरील तारखेनंतर पाच महिन्यांपेक्षा अधिक उशीर होऊ न देता करण्यात येईल.

१६. कलम २३ खालील अपराध प्रशमित अटी :

१) मुख्य निबंधकाने कलम २३ च्या खाली शिक्षापात्र असलेल्या कोणत्याही अपराधाचे या अधिनियमाखाली मूळ कार्यवाही दाखल करण्यापूर्वी किंवा नंतर ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी तसेच शहरी भागासाठी कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्याधिकारी / कार्यकारी अधिकारी प्रशमन करू शकेल. परंतु या अधिकाऱ्याने हा गुन्हा अनावधानाने किंवा नकळत किंवा प्रथमच करण्यात आला आहे, याबाबत समाधान झालेले असले पाहिजे.

२) उक्त अधिकाऱ्याला योग्य वाटेल त्याप्रमाणे कलम २३ च्या पोट कलम (१), (२) व (३) खालील अपराधांबद्दल जास्तीत जास्त रुपये पन्नास भरल्यानंतर आणि २३ कलमाच्या पोट कलम (४) खालील अपराधाबद्दल रुपये दहा भरल्यानंतर असा कोणताही अपराध प्रशमित करता येईल.

१७. कलम ३० (२) (क) खालील नोंदवह्या व इतर अभिलेख -

१) जन्म, मृत्यु व मृत जन्माच्या (उपजत मृत्यु) नोंदवह्या हे कायम स्वरूपी महत्वाचे अभिलेख असतील आणि ते नष्ट करण्यात येऊ नयेत.

२) निबंधकास विलंबित नोंदणीची परवानगी देणारे न्यायालयीन आदेश आणि याबाबतील विनिर्दिष्ट केलेले प्राधिकारी यांचे कलम १३ अनुसार मिळालेले आदेश हे जन्म नोंदवही, मृत्यु नोंदवही व मृत जन्माच्या (उपजत मृत्यु) नोंदवहीचे अविभाज्य भाग समजले जावेत आणि ते नष्ट करण्यात येऊ नयेत.

३) कलम १० च्या पोट कलम (३) अनुसार सादर केलेला मृत्यूच्या कारणाचा वैद्यकीय दाखला उपमुख्य निबंधक जन्म व मृत्यु, महाराष्ट्र राज्य, पुणे हे किमान ५ वर्षांच्या कालावधीपर्यंत जतन करून ठेवतील.

४) प्रत्येक नोंदवही आणि वर्ष अखेरीस त्यातील नोंदीसंबंधीचे नमुने ते ज्या कॅलेंडर वर्षाशी संबंधित आहेत, त्यानंतर ६ वर्षांपर्यंत जन्माची नोंदवही व १ वर्षांपर्यंत मृत्यूची / मृत जन्माची (उपजत मृत्यु) नोंदवही, निबंधक स्वतःच्या ताब्यामध्ये ठेविल आणि त्यानंतर अशा नोंदवह्या व नमुने सुरक्षित अभिरक्षेसाठी ग्रामीण भागासाठी गट विकास अधिकारी यांचेकडे सुपूर्द करेल. शहरी भागातील संबंधित निबंधक जन्म मृत्यु हे जन्म, मृत्यु व मृत जन्माचे (उपजत मृत्यु) अभिलेख कायमस्वरूपी जतन करण्याची व्यवस्था त्यांचे पातळीवरच करतील.

१८. फी भरणा करण्याची पद्धती -

या अधिनियमाखाली कलम क्र. १३, १४ व १७ अंतर्गत देय असलेल्या फीचा भरणा रोख अथवा मनी ऑर्डर अथवा पोस्टल ऑर्डरने करता येईल.

महाराष्ट्र राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सीमा ढमढेरे)

शासनाचे उपसचिव

नोंदणी अधिकारश्रेणी

जन्म आणि मृत्यु नोंदणी अधिनियम, १९६९ (१९६९ चा १८) याचे कलम ४ चे पोट कलम (१) व (२) आणि कलम ६ चे पोट कलम (१) व (२) आणि कलम ७ चे पोट कलम (१) नुसार प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा आणि याबाबतीत त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासनाने सोबत जोडलेल्या अनुसूचीच्या स्तंभ (२) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिकारांचा व उल्लेख केलेल्या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी स्तंभ (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या पदनाम अनुसूची प्रमाणे आणि स्तंभ (४) मध्ये निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे स्थानिक क्षेत्रासाठी नोंदणी अधिकारी म्हणून नेमणूका केल्या आहेत.

अनुसूची

अ. क्र.	अधिकार्याचे पदनाम	विनिर्दिष्ट पदनाम	अधिनियमाखाली स्थानिक क्षेत्र
(१)	(२)	(३)	(४)
१	संचालक आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र राज्य	मुख्य निबंधक, जन्म व मृत्यु	संपूर्ण महाराष्ट्र राज्य
२	उपसंचालक, आरोग्य सेवा, उपमुख्य निबंधक (राज्य आरोग्य माहिती व जीवनविषयक आकडेवारी कार्यालय) महाराष्ट्र राज्य	उपमुख्य निबंधक, जन्म व मृत्यु	संपूर्ण महाराष्ट्र राज्य
३	सर्व जिल्हा परिषदांचे जिल्हा आरोग्य अधिकारी	जिल्हा निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित महसूल जिल्हा
४	उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत) जिल्हा परिषद	अप्पर जिल्हा निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित महसूल जिल्हा
५	गटदिकास अधिकारी पंचायत समिती	अप्पर जिल्हा निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित पंचायत समिती
६	कार्यकारी आरोग्य अधिकारी / आरोग्य अधिकारी / मुख्य अधिकारी	निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित महानगरपालिका किंवा नगरपालिका

अ. क्र.	अधिकार्याचे पदनाम	विनिर्दिष्ट पदनाम	अधिनियमाखाली स्थानिक क्षेत्र
(१)	(२)	(३)	(४)
७	कॅन्टोन्मेंट बोर्ड, कार्यकारी अधिकारी	निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित कॅन्टोन्मेंट बोर्ड क्षेत्र
८	ग्रामसेवक अथवा ज्या ठिकाणी ग्रामसेवक नाहीत अशा ठिकाणी सहाय्यक ग्रामसेवक	निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित ग्रामपंचायतीचे क्षेत्र
९	विनिर्दिष्ट क्षेत्राचे प्रशासक	निबंधक, जन्म व मृत्यु	संबंधित विनिर्दिष्ट क्षेत्र